

NEUPRAVIČENA OBOGATITEV

Karmen Lutman

LEXPERA®

GV
ZALOŽBA

Ljubljana 2020

Spremna beseda

Neupravičena obogatitev kot samostojen vir obveznosti tvori pomemben del obligacijskega prava. Podlaga instituta je moralna prepoved okoriščanja na tuj račun. Kljub navidezni preprostosti ureditve v Obligacijskem zakoniku pa je s pravom neupravičene obogatitve tako v teoriji kot v praksi povezanih več odprtih vprašanj. Miselna struktura instituta je v primerjavi z drugima pomembnima viroma obveznosti – deliktom (nepogodbena povzročitev škode) ter pogodbo – precej manj izdelana. Tudi zato so se v našem pravnem okolju avtorji obogatitvenega prava doslej lotevali razmeroma redko.

Knjiga, ki je pred nami, zapolnjuje znaten del te vrzeli. Besedilo je nastalo kot odlična doktorska disertacija na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani, za monografsko izdajo pa je bilo še nekoliko predelano in dopolnjeno. Gre za prvo sistematično in primerjalnopravno podprto analizo instituta neupravičene obogatitve v slovenskem pravu, ki je relevantna tudi za širše pravno okolje. Avtorica se uspešno spoprijema z zahtevnimi teoretičnimi izzivi prava neupravičene obogatitve. Posebni odliki dela sta jasna misel in širok nabor literature. Delo celovito obravnava vse osrednje problemske sklope prava neupravičene obogatitve in je uporabno tudi v sodni in odvetniški praksi. Avtorica se argumentirano opredeljuje do odprtih dilem in pod vprašaj postavlja nekatera ustaljena stališča piscev in sodišč. Tudi specialnejše teme, katerih podrobna obravnava bi zdaleč preseгла okvir dela, kot na primer obogatitev v večstranskih razmerjih, so kompaktno, a razumljivo predstavljene.

Knjiga pomeni pomemben prispevek k razvoju slovenske in tudi evropske civilnopravne znanosti.

Prof. dr. Damjan Možina

Vsebina

Prvi del: Zgodovinski razvoj prava neupravičene obogatitve	21
Drugi del: Sistematika prava neupravičene obogatitve	55
Tretji del: Temelj obogatitvenih zahtevkov v slovenskem pravu in izbranih tujih pravnih redih	83
Četrty del: Pravila vračanja – vsebina in obseg zahtevka	193
Peti del: Obogatitveni zahtevki v večosebnih razmerjih	313
Šesti del: Položaj neupravičene obogatitve v sistemu civilnega prava ..	331
Sklepne ugotovitve	353

Kazalo

Spremna beseda	5
Seznam kratic	15
Predgovor	17
Prvi del: Zgodovinski razvoj prava neupravičene obogatitve	21
1. Klasično rimsko pravo	23
1.1. Kondikcije	23
1.1.1. Splošno	23
1.1.2. Obseg vračanja	25
1.2. Verzije	27
1.2.1. Splošno	27
1.2.2. Obseg vračanja	28
2. Postklasično in Justinijanovo pravo	29
2.1. Kondikcije	29
2.1.1. Splošno	29
2.1.2. Obseg vračanja	30
2.2. Verzije	30
3. Obče pravo	31
3.1. Kondikcije	31
3.2. Verzije	32
3.3. Na poti k splošnemu obogatitvenemu zahtevku	33
4. Prve evropske kodifikacije	34
5. Nadaljnji razvoj na slovenskem ozemlju s pogledom v pravne rede držav nekdanje Jugoslavije	38
5.1. Občni državljanski zakonik	38
5.2. Obogatitveni zahtevki v črnogorskem Občem imovinskem zakoniku in Civilnem zakoniku za Kraljevino Srbijo	40

5.3. Slovenska pravna teorija na začetku 20. stoletja	41
6. Obdobje socialistične Jugoslavije	44
6.1. Konstantinovičeva skica	47
6.2. Zakon o obligacijskih razmerjih	48
7. Sklepno o zgodovinskem razvoju prava neupravičene obogatitve	51
Drugi del: Sistematika prava neupravičene obogatitve	55
1. Izhodišča	58
2. Tipologija obogatitvenih zahtevkov v izbranih tujih pravnih redih	62
2.1. Avstrijsko pravo	62
2.2. Nemško in švicarsko pravo	63
2.3. Francosko in italijansko pravo	68
2.4. PEL Unj. Enr. in DCFR	70
3. Tipologija obogatitvenih zahtevkov v slovenskem pravu	72
3.1. Normativna in terminološka izhodišča	72
3.2. Unitaristična ali pluralistična ureditev?	75
3.3. Vrste obogatitvenih zahtevkov	76
4. Povzetek in vmesne ugotovitve	79
Tretji del: Temelj obogatitvenih zahtevkov v slovenskem pravu in izbranih tujih pravnih redih	83
1. Splošno pravilo in njegove predpostavke	85
1.1. Izhodiščno o predpostavkah obogatitvenega zahtevka: obogatitev, prikrajšanje, vzročna zveza in odsotnost veljavnega pravnega temelja	86
1.2. Odsotnost privolitve v prikrajšanje kot predpostavka obogatitvenega zahtevka?	88
2. Kondikcije	90
2.1. Predpostavke splošnega kondikcijskega zahtevka	92
2.1.1. Predpostavke splošne kondikcije	92
a) Obogatitev	92
b) Prikrajšanje	97
c) Vzročna zveza med obogatitvijo in prikrajšanjem	102
d) Odsotnost veljavnega pravnega temelja	113
2.1.2. Sklepno o predpostavkah splošne kondikcije	120

2.2.	Različni tipi kondikcijskih zahtevkov	122
2.2.1.	Veljavni pravni temelj že od začetka ne obstaja (prvi odstavek 190. člena OZ)	122
2.2.2.	Pravni temelj pozneje odpade (tretji odstavek 190. člena OZ) .	125
2.2.3.	Neuresničena podlaga (tretji odstavek 190. člena OZ).	128
2.2.4.	Nedopustni oziroma nemoralni prejem koristi.	131
2.3.	Izključitev kondikcije	134
2.3.1.	Privolitev v prikrajšanje (191. člen OZ).	135
2.3.2.	Izpolnitev naravne obveznosti ali moralne dolžnosti (192. člen OZ)	141
3.	Verzije.	141
3.1.	Verzijski zahtevek zaradi posega v pravno sfero prikrajšanega	143
3.1.1.	Predpostavke zahtevka	147
a)	Obogatitev	147
b)	Prikrajšanje	148
c)	Vzročna zveza	152
d)	Odsotnost veljavnega pravnega temelja	154
3.1.2.	Primeri posegov v tujo pravno sfero.	155
a)	Poseg v lastninsko pravico	155
b)	Poseg v obligacijske pravice	159
c)	Poseg v pravice intelektualne lastnine	159
d)	Poseg v osebnostne pravice.	161
3.1.3.	Odvzem dobička	162
a)	Odvzem protipravno pridobljenega dobička.	163
b)	Odvzem neupravičenega dobička v okviru prava neupravičene obogatitve	167
c)	Možnosti za odvzem dobička v slovenskem pravu neupravičene obogatitve	172
3.2.	Verzijski zahtevek zaradi potroška/uporabe stvari v tujo korist	175
3.2.1.	Določbe v slovenskem pravu.	178
a)	Uporaba stvari v tujo korist (196. člen OZ).	178
b)	Povečanje vrednosti nepremičnine (48. člen SPZ).	181
c)	Spojitev, pomešanje, izdelava nove stvari (55.–57. člen SPZ)	184
3.2.2.	Predpostavke verzijskega zahtevka zaradi potroška v tujo korist	185
a)	Obogatitev	185
b)	Prikrajšanje	187

c) Vzročna zveza	187
d) Neobstoj pravnega temelja	187
3.3. Verzijski zahtevek zaradi izpolnitve tuje obveznosti	188
3.3.1. Izdatek za drugega (197. člen OZ)	189
3.3.2. Izdatek za preživljanje (199. člen DZ)	192
Četrty del: Pravila vračanja – vsebina in obseg zahtevka	193
1. Enotna pravila vračanja za vse vrste obogatitvenih zahtevkov?	195
2. Pravila vračanja v izbranih tujih pravnih redih	198
2.1. Nemčija	198
2.2. Avstrija	206
2.3. Švica	211
2.4. Francija	215
2.5. DCFR in PEL Unj. Enr.	218
3. Pravila vračanja v slovenskem pravu.	221
3.1. Vrnitev v naravi.	222
3.2. Vrnitev spremenjene stvari in izročitev surogatov	224
3.2.1. Vrnitev spremenjene stvari	224
3.2.2. Izročitev surogatov	224
3.3. Plačilo denarne vrednosti	229
3.3.1. Metode določanja denarne vrednosti: kaj je »dosežena korist«?	230
a) Dosežena korist pri stvari ali denarnem znesku	233
b) Dosežena korist pri storitvi	233
c) Dosežena korist pri uporabi stvari ali pravice	234
d) Dosežena korist pri vlaganju v tujo nepremičnino oziroma potroških v tujo korist.	237
e) Dosežena korist pri plačilu tujega dolga	245
3.3.2. Merilo za določanje denarne vrednosti	246
a) Denarna vrednost pri zahtevkih zaradi prenehanja pogodbe	248
b) Denarna vrednost za uporabo tuje stvari ali pravice.	250
c) Denarna vrednost vlaganj oziroma potroškov v tujo korist	251
3.3.3. Časovni trenutek, odločilen za določitev denarne vrednosti ..	253

3.4. Korist od uporabe, plodovi, dobiček in obresti	260
3.4.1. Korist od uporabe	260
3.4.2. Plodovi in dobiček	263
3.4.3. Obresti	267
a) Zamudne obresti	267
b) Obogatitvene obresti	269
c) Obresti pri neveljavnih posojilnih pogodbah	276
3.5. Stroški in škoda	277
3.5.1. Stroški	277
3.5.2. Škoda	280
3.6. Odpad obogatitve	281
3.6.1. Splošno o odpadu obogatitve	281
3.6.2. Ali je v slovenskem pravu priznan splošni ugovor odpada obogatitve?	284
3.6.3. Odpad obogatitve v primeru neupravičeno izplačane odškodnine za škodo zaradi telesne poškodbe, prizadetega zdravlja ali smrti (195. člen OZ)	289
3.6.4. Razlaga ugovora odpada obogatitve v prihodnje	296
3.6.5. Odpad obogatitve pri prenehanju dvostranskih pogodb	303
3.7. Postrožena odgovornost in merilo za določanje nedobrovernosti ...	308
Peti del: Obogatitveni zahtevki v večosebnih razmerjih	313
1. Splošno o obogatitvenih zahtevkih v večosebnih razmerjih	316
1.1. Oris problema	316
1.2. Primerjalnopravni pogled	318
2. Primeri tristranskih obogatitvenih razmerij	320
2.1. Izpolnitvena veriga	320
2.2. Assignacija	322
2.3. Pogodba v korist tretjega	325
2.4. Cesija	326
2.4.1. Obogatitveni zahtevki med cedentom in cesionarjem	326
2.4.2. Cessusov obogatitveni zahtevki	326
2.5. Poroštvo	328
2.6. Prevzem dolga, pristop k dolgu in prevzem izpolnitve	330

Šesti del: Položaj neupravičene obogatitve v sistemu civilnega prava . .	331
1. O subsidiarnosti neupravičene obogatitve	333
1.1. Splošno o načelu subsidiarnosti	333
1.2. Primerjalnopравни pogled	335
1.2.1. Francosko in italijansko pravo	335
1.2.2. Nemško pravo	337
1.2.3. Angleško pravo	338
2. Položaj neupravičene obogatitve v slovenskem pravu.	339
2.1. Stališča o položaju neupravičene obogatitve v slovenskem pravu: izhodišča	339
2.2. Nekaj misli o položaju obogatitvenega zahtevka v slovenskem pravu	341
3. Razmerje med neupravičeno obogatitvijo in pogodbo	344
4. Razmerje med neupravičeno obogatitvijo in deliktom	346
5. Neupravičena obogatitev in stvarno pravo	348
6. Razmerje med kondikcijskim in verzijskim zahtevkom	351
Sklepne ugotovitve	353
O generalni klavzuli in njenih predpostavkah	355
O posameznih vrstah obogatitvenih zahtevkov	359
Temeljne ugotovitve o pravih vračanja	362
O obogatitvenih zahtevkih v večosebni razmerjih	365
O položaju neupravičene obogatitve v sistemu civilnega prava	366
Literatura	369
Stvarno kazalo	383
Recenziji	391

Predgovor

Neupravičena obogatitev je samostojen vir obveznosti, ki temelji na neupravičenem prehodu premoženja s prikrajšanega na obogatenedega. V večini sodobnih pravnih redov je uveljavljena kot posebna veja obligacijskega prava, ki združuje zahtevke različnih vrst, v preteklosti uvrščene med kvazikontrakte in kvazidelikte. Cilj restitucije na podlagi neupravičene obogatitve je prenos neupravičeno pridobljene koristi z obogatenedega nazaj na prikrajšanega. Z razliko od odškodninskega prava, ki je usmerjeno v položaj oškodovanca in v povrnitev njegove škode, se pravo neupravičene obogatitve osredinja na položaj obogatenedega in stremi k izčrpanju koristi, ki jih je ta neupravičeno pridobil na račun prikrajšanega. V tem smislu je nasprotni pol deliktnega prava, čeprav je področje njegove uporabe precej širše, saj z razliko od deliktnega prava ne obravnava le protipravnih ravnanj, temveč vse primere, kjer pride do neutemeljenega prehoda premoženja. Za položaje neupravičene obogatitve je značilno, da veljavne pravne podlage za prenos premoženja, kot je denimo pogodba, zakon ali sodna odločba, že od začetka ni bilo ali pa je ta odpadla pozneje z učinkom za nazaj. To področje je tesno povezano tudi s pogodbenim pravom, saj pogosto ureja posledice neveljavnih ali razveljavljenih pogodb, sodobni trendi pa za tovrstne primere narekujejo vzpostavitev posebnih restitucijskih pravil, prilagojenih vzajemni naravi dvostranskih pogodb.

V zadnjih dvajsetih letih v primerjalnem pravu vlada povečano zanimanje za to področje obligacijskega prava. K temu so prispevali med drugim akademski projekti za poenotenje evropskega civilnega prava in izvedene ali predlagane reforme nekaterih evropskih civilnih zakonikov. Tako je bila neupravičena obogatitev predmet nedavne reforme francoskega obligacijskega prava, spremembe na tem področju pa predvideva tudi predlog reforme švicarskega splošnega dela obligacijskega prava. Še večje pozornosti je neupravičena obogatitev v zadnjem času deležna v angleškem pravu. To namreč prava neupravičene obogatitve dolgo ni priznavalo kot samostojnega in enotnega vira obligacij, temveč je zahtevke z obogatitveno naravo urejalo razpršeno. Nedavno je angleška sodna praksa priznala splošni zahtevek na podlagi neupravičene obogatitve, od takrat pa smo lahko pričali naglemu razvoju tega področja.

V slovenskem pravu, kjer je neupravičena obogatitev priznana kot samostojen vir obveznosti, se v praksi zahtevki pogosto opirajo na to pravno podlago. Ti praviloma izvirajo iz neupravičene uporabe tuje ali solastne stvari, prenehanja pogodb ali vlaganj v tuje premoženje. Za pravila neupravičene obogatitve je

značilno, da so na normativni ravni precej odprta, kar teoriji in sodni praksi pušča veliko manevrskega prostora za njihovo razlago. Pravna teorija in sodna praksa tako služita zapolnjevanju zakonskih vrzeli in na ta način pomembno vplivata na notranjo zgradbo obogatitvenega prava ter mu hkrati določata njegove meje. Knjiga postavlja v ospredje slovensko pravo neupravičene obogatitve ter ga analizira in kritično ovrednoti, tudi ob upoštevanju rešitev, ki so se uveljavile v sorodnih pravnih redih ter modelnih zakonih za poenotenje evropskega civilnega prava. Njen namen je celovita obravnava tega področja obligacijskega prava, izpuščena je le poglobljena analiza posebnosti restitucijskih zahtevkov zaradi prenehanja dvostranskih pogodb, saj se to področje praviloma obravnava samostojno.

Knjiga je razvrščena v šest delov. V prvem delu je predstavljen zgodovinski razvoj obogatitvenih zahtevkov v obdobju od klasičnega rimskega prava do danes, pri čemer je od sprejetja prvih evropskih kodifikacij zgodovinski prikaz osredotočen na razvoj v regiji držav nekdanje Jugoslavije. Drugi del je namenjen sistematiki obogatitvenih zahtevkov v slovenskem pravu in izbranih tujih pravnih redih. Zaradi zgodovinske razpršenosti obogatitvenih zahtevkov so taksonomije neupravičene obogatitve v posameznih pravnih redih precej različne. Medtem ko je v kontinentalnih pravnih redih obogatitev neupravičena, če zanjo ne obstaja veljaven pravni temelj (*sine causa approach*), se v anglosaških pravnih redih sprašujejo po razlogih, zaradi katerih je treba obogatitev šteti za nepravilno (*unjust reason approach*). V tem delu je obravnavano tudi vprašanje, ali je mogoče vse dejanske stanove neupravičene obogatitve v zadostni meri reševati z generalno klavzulo in je torej nadaljnja taksonomija odveč ali pa je vendarle smiselno ohraniti razdelitev na posamezne vrste obogatitvenih zahtevkov. Najobsežnejši del knjige sta tretje in četrto poglavje, ki obravnavata temelj obogatitvenih zahtevkov in pravila vračanja. Izhodišče pri tem je delitev na kondikcije in verzije, ki ji zaradi raznovrstnosti dejanskih stanov, ki jih ti dve vrsti zahtevkov urejata, velja slediti tudi v prihodnje. V petem delu so analizirani položaji neupravičene obogatitve v večstranskih razmerjih, kot nastanejo denimo pri cesiji, asignaciji, pogodbi v korist tretjega in poroštvu. V teh razmerjih se praviloma zastavlja vprašanje, zoper koga naj se vloži obogatitveni zahtevek, če je s prenosom premoženja – posredno ali neposredno – obogatelih več oseb. V zadnjem, šestem delu je prikazano razmerje neupravičene obogatitve do drugih pravnih področij: deliktnege, pogodbenega in stvarnega prava. Obogatitveni zahtevki imajo praviloma subsidiarno vlogo in pridejo v poštev le, če upnik nima specialnejšega zahtevka. V tem delu je zato razprava osredotočena na načelo subsidiarnosti ter na vlogo in pomen prava neupravičene obogatitve v sistemu civilnega prava.

Hvaležna sem vsem, ki so prispevali k nastanku te knjige in s katerimi sem imela priložnost deliti svoja razmišljanja in poglede na odprte dileme prava

neupravičene obogatitve. Še posebej bi se želela zahvaliti prof. dr. Damjanu Možini za dragocene nasvete in usmeritve pri raziskovalnem delu in pripravi monografije. Raziskovalno delo, na katerem temelji knjiga, sta sofinancirala Inštitut Maxa Plancka za tuje in mednarodno zasebno pravo v Hamburgu in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada.

Karmen Lutman

Recenziji

Institut neupravičene obogatitve se nanaša na obligacijsko razmerje, v katerem je ena oseba obogatena v breme druge osebe, vendar za takšno stanje ni pravne podlage ali pa je pravna podlaga bila, a je prenehala. Za takšne okoliščine že načelo pravičnosti terja, da naj bi zakonska pravna pravila zagotovila določeno izravnavo. Življenjski primeri, ki jih je mogoče uvrstiti med opisane okoliščine, obstajajo od nekdaj, zato je neupravičena obogatitev tradicionalen institut slovenskega obligacijskega prava. Glede na to bi bilo mogoče predvideti, da so pravna vprašanja glede instituta v pravni teoriji raziskana in da so odgovori sodne prakse enotni. A v zakonskih pravilih je pojem neupravičene obogatitve opredeljen izrazito abstraktno – z generalno klavzulo, izrazito abstraktno so določene tudi pravne posledice neupravičene obogatitve. Takšno normiranje odpira vrsto vprašanj. Odgovorov ni mogoče iskati v primerjalnem pravu. V vseh pravnih redih je cilj glede opisanih okoliščin namreč enak, tematika pravil, izrecno enačenje raznolikih življenjskih primerov in določitev pravnih posledic pa so v pravnih redih, ki so s slovenskim obligacijskim pravom sicer primerljivi, različni.

Čeprav gre za tradicionalen institut, v zvezi z njim ostajajo številna odprta vprašanja, porajajo pa se tudi pomisleki glede dosedanje uporabe in razlage pravil. Monografija je zasnovana znanstveno, vendar ima tudi izrazito uporabno vrednost; neupravičena obogatitev ni institut, ki bi bil redko uporabljen ali zanimiv zgolj za akademske kroge. Prehodi premoženja, ki so podrejeni neupravičeni obogatitvi, so raznoliki in številni – pogodbe se razveljavijo, razvežejo, nastopi nemožnost izpolnitve pogodbe, stranka isti dolg plača dvakrat, plača neobstoječ dolg ali izpolni drugačno neobstoječo obveznost, izpolni napačnemu upniku, izplača prevelik znesek. To so vprašanja iz vsakodnevnega življenja. Zato je podrobna obravnava vprašanj glede neupravičene obogatitve v monografiji namenjena raznolikim pravniškim poklicem – odvetnikom, sodnikom, pravobranilcem, pravnikom v gospodarskih družbah, pa tudi študentom, ki se na poklic pravnika šele pripravljajo.

Monografija celovito obravnava pravo neupravičene obogatitve, največ pozornosti pa namenja temelju obogatitvenih zahtevkov in pravilom vračanja. Avtorica pritrdi dosednji razvrstitvi obogatitvenih zahtevkov na kondikcije in verzije, saj ti zaradi raznovrstnosti dejanskih stanov, ki jih urejajo, in v položajih večosebni obogatitvenih razmerij terjajo ločeno obravnavo. V monografiji so predstavljeni

predlogi za posodobitev razlage predpostavk generalne klavzule neupravičene obogatitve, ki je temelj vseh obogatitvenih zahtevkov. Predpostavko obogatitve naj bi bilo treba v izhodišču razlagati kot konkretno korist, ki je brez veljavnega pravnega temelja prešla v roke obogatenega, in ne kot abstraktno spremembo v njegovem premoženjskem položaju. Predpostavka prikrajšanja pa je namenjena določitvi upnika obogatitvenega zahtevka, in ne kvantitativnemu vrednotenju izgube, ki jo je ta utrpel. Funkcija obogatitvenega prava je namreč v izčrpanju neupravičeno pridobljenih koristi na strani obogatenega, in ne v povrnitvi škode, ki jo je utrpel prikrajšani. Predpostavka vzročne zveze je namenjena določanju koristi, ki izvirajo iz pravne sfere prikrajšanega in so predmet restitucije, v monografiji pa so primeroma prikazane situacije, ko je vzročnost pretrgana zaradi ravnanj ali posebnih lastnosti obogatenega. Teorija naravne vzročnosti za določanje vzročnosti v pravu neupravičene obogatitve običajno ni primerna, ker so njeni rezultati preširoki, vendar so obogatitvenim zahtevkom praviloma neprilagojene tudi druge teorije vzročnosti, ki se uporabljajo v deliktne pravu. Avtorica zato predstavi nekaj možnosti za določanje vzročnosti v pravu neupravičene obogatitve. Poleg sistematične analize pravil vračanja delo ponuja številne nove rešitve na tem področju, zlasti pri razlagi obogatitvenega načela, obsegu restitucije pri vlaganjih v tujo nepremičnino, odvzemu neupravičeno pridobljenega dobička ter obogatitvenih obrestih. Knjiga obravnava tudi položaje neupravičene obogatitve v večosebnih razmerjih ter odnos obogatitvenih zahtevkov do pogodbenega, deliktne in stvarnega prava, kar v slovenski literaturi v takem obsegu doslej še ni bilo obdelano.

Slovenska pravna stroka pogreša podrobno obravnavo posameznih institutov obligacijskega prava, kar pomeni, da se institut primerja s sorodnimi instituti, da se izpostavijo razlike, da se pravila obravnavanega instituta povežejo z relevantnimi pravili obligacijskega prava in pravili z drugih področij. Pri institutu neopravičene obogatitve je vpetost v druga področja obligacijskega in civilnega prava še posebej izkazana, na primer z odškodninskim, pogodbenim in stvarnim pravom. Avtorica je pravila o neupravičeni obogatitvi povezala z raznolikimi področji. Zato monografija ne podaja le odgovorov na vprašanja o neupravičeni obogatitvi, ampak je pomembna za širše področje obligacijskega in civilnega prava ter za njun razvoj.

Obravnavo vprašanj je sistematična, avtoričina stališča so jasno izražena in argumentirana. Predstavljeni so morebitna nasprotna stališča in avtoričini ugovori. Besedilo, čeprav namenjeno zahtevnim strokovnim vprašanjem, je berljivo.

Prof. dr. Vesna Kranjc

Maribor, 26. marca 2020

* * *

Celovita obravnava klasičnega obligacijskoprnega instituta neupravičene obogatitve je vsekakor zelo ambiciozen cilj. Knjiga Neupravičena obogatitev upravičuje svoj naslov in je tudi prvo delo v slovenskem prostoru, ki obsežno in detajlno obravnava to področje obligacijskega prava. Namenjena je analizi slovenske ureditve neupravičene obogatitve, ki jo avtorica postavi v primerjalnopravni kontekst. Besedilo zato odslikava dobro poznavanje tujih pravnih ureditev, za kar je bilo potrebnega veliko znanstvenega raziskovanja ter zbrana in izjemno natančna dela. Bralcu ponuja številne nove poglede na ta tradicionalni pravni institut in predloge za nadaljnji razvoj področja. Vključuje pa tudi bogat nabor odločb slovenskih sodišč, ki jih avtorica vključi v razpravo o posameznih zakonskih določbah in institutih obogatitvenega prava. Z inovativnimi pristopi k reševanju položajev neupravičene obogatitve in s sodobnimi smernicami za soočanje z izzivi, ki jih to pravno področje prinaša, je knjiga zelo koristen pripomoček vsem, ki se s pravom neupravičene obogatitve srečujejo tako v teoriji kot v praksi. Namenjena pa je tudi študentom in vsem tistim, ki se želijo pogloblje seznaniti s tem zanimivim področjem civilnega prava.

Iz avtoričinih zaključkov sledi, da je ureditev neupravičene obogatitve v Obligacijskem zakoniku večinoma ustrezna in se primerjalnopravno najbolj približa švicarski ureditvi. Ker so zakonske norme razmeroma nedoločne in odprte, je za njihovo uporabo teoretična interpretacija in razlaga sodišč izjemnega pomena. Avtorica pri tem ponudi predloge za razlago posameznih predpostavk splošnega pravila neupravičene obogatitve, njihove posebnosti pa obravnava pri posameznih skupinah kondikcij in verzij.

Posebna pozornost je v monografiji namenjena pravilom vračanja. Kot sledi iz ugotovitev, so restitucijska pravila relativno tehnične narave, za njimi pa stoji vrednostni sistem, s katerim pravni red vzpostavlja ustrezno ravnotežje med interesi upnika in dolžnika. Delo ponuja odgovore na številna kompleksna vprašanja restitucije, ko vrnitev v naravi ni mogoča, ter obravnava pravila vračanja sekundarnih koristi (plodov, koristi od uporabe in obogatitvenih obresti) oziroma povrnitev stroškov, kar utegne biti še poseben praktični prispevek knjige. Avtorica razpravlja o možnostih za odvzem neupravičeno pridobljenega dobička z mehanizmi prava neupravičene obogatitve, kar je aktualna dilema tudi v mednarodnem pravnem prostoru. Povedano drugače: avtorica zaključuje, da restitucijska obveznost ni omejena s prikrajšanjem na strani upnika, temveč se osredotoča zgolj na obogatitev in izčrpanje neupravičeno pridobljenih koristi na strani dolžnika. Takšno stališče je drzno, saj pomeni novost pri razlagi

tradicionalnega instituta, a je dobrodošlo, če že ne nujno, vsaj v razmerjih med gospodarskimi subjekti, pri katerih naš Obligacijski zakonik tudi sicer na več mestih tehtnico prevesi v upnikovo korist.

O obstoječi razlagi obogatitvenega načela, ki velja za osrednje merilo restitucijske obveznosti iz naslova neupravičene obogatitve, avtorica meni, da ni povsem dosledna, ampak bi ga bilo treba uresničevati prek ugovora odpada obogatitve. Na ta ugovor se lahko sklicuje dobroverni dolžnik, ki za prejeta korist ni (več) obogaten. Taka razlaga obogatitvenega načela zagotavlja pravično porazdelitev trditvenega in dokaznega bremena v postopku.

Delo vključuje obravnavo položajev tristranskih obogatitvenih razmerij, kakršna nastanejo denimo pri cesiji, asignaciji in poroštvu. V zadnjem poglavju, ki je namenjeno razpravi o položaju neupravičene obogatitve v sistemu civilnega prava, pa avtorica ugotavlja, da imajo obogatitveni zahtevki subsidiarno naravo, zaradi česar ima načeloma prednost specialnejša pravna podlaga.

Knjiga odseva visoko stopnjo avtoričine prizadevnosti pri znanstvenoraziskovalnem delu in poglobljeno poznavanje obravnavanega pravnega področja. Vsekakor ustreza merilom znanstvene monografije in je dobrodošla dopolnitev literature na področju slovenskega civilnega prava.

Doc. dr. Jerneja Prostor

Maribor, 6. aprila 2020